

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas skaidrojošā informācija par patiesā labuma guvēja noskaidrošanu un pārliecināšanos par noskaidrotā patiesā labuma guvēja atbilstību

Finanšu un kapitāla tirgus komisija ir sagatavojusi skaidrojošo informāciju par patiesā labuma guvēja (turpmāk – PLG) noskaidrošanu un pārliecināšanos par noskaidrotā PLG atbilstību, ņemot vērā uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un no likuma subjektiem saņemtos jautājumus.

Izmantojot skaidrojošo informāciju, ir būtiski, ka tā tiek piemērota, izmantojot uz riska izvērtējumu balstītu pieeju, un to nevar piemērot visiem gadījumiem vienādi bez izvērtējuma, jo situācijās ar dažādiem riskiem izmantojamie risinājumi var būt atšķirīgi.

PLG noskaidrošanā ir būtiski piemērot uz riska izvērtējumu balstītu pieeju, kuras ietvaros iekšējos normatīvajos aktos ir jāiestrādā detalizētas prasības PLG identifikācijai un atbilstības pārbaudei. Tādējādi tiek novērsta iespējamība, ka, piemēram, aiz sarežģītas īpašumtiesību un pārvaldības struktūras tiek slēpts PLG un formālais PLG darbojas trešās personas interesēs vai kontrolē. Vienlaikus iekšējos normatīvajos aktos ir jānosaka pazīmes, kas liecina, ka PLG darbojas trešās personas labā, uz kuru pamata tiek uzsākta klienta padziļinātā izpēte.

1. Balstoties uz uzraudzības ietvaros apkopoto informāciju un lai nodrošinātu normatīvo aktu prasību attiecībā uz PLG noskaidrošanu un atbilstības pārbaudi izpildi pēc būtības, Komisija kā rekomendācijas PLG noskaidrošanai un atbilstības pārbaudei, iesaka turpmāk minētos risinājumus, kas pielāgojami atbilstoši katras iestādes darbības, sniegto pakalpojumu un klientu loka specifikai:

1.1. Loģiskā pārbaude – pārbaude pēc būtības, kritiskās analīzes metode

Lai pārliecinātos par PLG patiesumu, ir svarīgi ne tikai savākt dokumentus un informāciju, bet arī tos pārbaudīt pēc būtības un loģikas, pielietojot kritiskās domāšanas metodi, piemēram, salīdzinot informāciju, kas iegūta no klienta un no publiskajiem reģistriem, ar klienta veikto darījumu būtību, apjomu un sadarbības partneriem pēc likuma subjektam pieejamās informācijas. Dokumenti un informācija ir jāvērtē, un dokumentētajiem izpētes gala secinājumiem ir jābūt argumentētiem un pamatotiem ar konkrētiem faktiem, proti, kā iestādes iegūtā informācija un dokumenti pamato, ka iestādes noskaidrotais PLG tiešām ir klienta PLG.

1.2. Uzņēmumu ar sarežģītu īpašumtiesību un pārvaldības struktūru klientu sniegto tiešās un netiešās īpašumtiesību un pārvaldības struktūras shēmu izmantošana PLG noteikšanai

Ja uzņēmumam ir sarežģīta īpašumtiesību un pārvaldības struktūra, būtu jāpieprasa, lai klients iesniedz īpašumtiesību un pārvaldības struktūras shēmu. Šajos gadījumos ir svarīgi izprast katru līmeni uzņēmuma struktūrā un augsta riska klientiem pārbaudīt katra līmeņa noteikto PLG. Būtu jāizstrādā detalizēti nosacījumi, kuri jāizvērtē konkrētam juridiskā veidojuma tipam, un biežāk iespējamajiem juridiskajiem veidojumiem būtu jādefinē to tiešās (īpašumtiesību) un netiešās (cita veida) ietekmes veidi un tiem atbilstoši dokumentārie apliecinājumi.

Labā prakse ir iekļaut iekšējās kontroles mehānismā definētas pazīmes, kas rada šaubas par noteikto PLG, un aprakstīt darbinieka rīcību šādos gadījumos, kā arī kārtību, kas jāievēro darbiniekam, veicot klientu iesniegto dokumentu pārbaudi atbilstoši klienta riska pakāpei, lai pārliecinātos par PLG patiesumu.

Jāatzīmē, ka PLG pašdeklarācija ir tikai viens no PLG noskaidrošanas veidiem, kas kā papildu pārliecināšanās veids pieļaujams tikai zema riska klientiem. Balstoties uz riska izvērtējumu, ir jāveic saprātīgi pasākumi un informācijas pārbaude, lai gūtu pārliecību par klienta PLG.

1.3. PLG nodokļu rezidences valsts noteikšana

Klienta un tā PLG nodokļu rezidences valsts noteikšanas kārtība būtu jāapraksta iekšējos normatīvajos dokumentos, lai ņemtu to vērā, analizējot un nosakot klienta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas (turpmāk – NILLTPF) riska pakāpi un izprastu klienta un PLG darījumu ekonomisko pamatojumu un tiesiskumu.

Izstrādājot vadlīnijas klientu un PLG nodokļu rezidences valsts noteikšanai, apkopo iespējamos klientu un to PLG nodokļu rezidences valsts gadījumus un nosaka prasības par iesniedzamajiem dokumentiem un nepieciešamajiem klienta paskaidrojumiem katrai atsevišķai nodokļu rezidences valstij un rīcību klienta juridiskas personas uzņēmējdarbības rakstura noteikšanai.

Tiek noteikta darbinieka rīcība un papildus pieprasāmie dokumenti gadījumos, kad starp klienta vai tā PLG reģistrācijas adreses valsti, faktiskās adreses valsti un nodokļu rezidences valsti pastāv atšķirības un klienta izpētes ietvaros veiktie darījumi vai citas veiktās darbības rada jautājumus par dažādu valstu jurisdikciju izmantošanas pamatotību.

1.4. Pazīmes, kas liecina, ka klients darbojas trešās personas labā

Iekšējos normatīvajos dokumentos ir izdalāmas pazīmes, kas liecina par iespējamību, ka klients vai tā PLG darbojas trešās personas labā, piemēram:

- 1) uzņēmuma reģistrētie īpašnieki un PLG valsts reģistros nesakrīt ar likuma subjektam uzrādītajiem;
- 2) klients/PLG nespēj sniegt pamatotu skaidrojumu par labklājības un naudas izcelsmi;
- 3) PLG saimnieciskā un personīgā pieredze nav atbilstoša uzņēmuma darbībai;
- 4) PLG negūst labumu no uzņēmuma vai arī tas ir minimāls un nav samērojams ar uzņēmuma apgrozījumu; labumu gūst citas personas;
- 5) klients veic operācijas trešo personu interesēs;
- 6) klients darbojas kā aizsegs citas personas darījumiem;
- 7) PLG/klienta pārstāvis ir nervozs; klientam/tā pārstāvim/PLG ir pavadītāji;
- 8) vienādas IP adreses piekļuvei internetbankai dažādiem klientiem.

Konstatējot kādu no minētajām pazīmēm gan sākotnējā izpētē, gan darījuma attiecību laikā, vai arī veicot klienta izpēti pirms gadījuma rakstura darījuma, ir jāveic papildu izpēte. Gadījumā, kad papildu izpēte nenovērš aizdomas par klienta darbību citas personas interesēs vai labā, darījuma attiecības netiek uzsāktas vai arī tās tiek pārtrauktas, vai gadījuma rakstura darījums netiek veikts.

1.5. IP adreses (Internet Protocol Addresses) kā kritērijs, lai pārliecinātos par klienta PLG atbilstību

Kā kritēriju, lai pārlicinātos par klienta PLG atbilstību, var analizēt IP adreses, no kurām notiek pieslēgšanās internetbankai. IP adresu pārbaudes izmantošana ir efektīvs veids, lai pārlicinātos par PLG atbilstību likuma subjekta izpētes rezultātiem, konstatētu klienta rezidences valsti, kā arī palīdzētu noteikt savstarpēji saistītās klientu grupas un labāk izprast klientu veiktos darījumus. Piemēram, konstatējot, ka juridiski nesaistīti darījumu partneri/klienti veic pieslēgšanos savai internetbankai no vienām un tām pašām IP adresēm, ir jāvērtē, vai tas neliecina, ka šos klientus faktiski pārvalda (un gūst labumu) vienas un tās pašas personas. IP adresu pārbaudei nosaka uz risku izvērtējumu balstītu pieeju, lai pārlicinātos par PLG atbilstību, piemēram, veic šādu pārbaudi augsta riska klientiem vai klientiem, par kuru PLG patiesumu likuma subjektam ir pamatotas šaubas.

1.6. Darbinieku apmācība NILLTPF novēršanas un sankciju atbilstības jomā

Likuma subjektam būtu jānodrošina ne tikai iekšējās mācības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTPFN) jomā, bet arī ārējās mācības par šo tēmu. Tikai iekšējo mācību apmeklēšana ir nepietiekama noteiktiem atbildīgajiem darbiniekiem, ko Komisija ir nostiprinājusi arī 20.12.2016. normatīvo noteikumu Nr. 214 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības personālrresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi" 24. punktā attiecībā uz prasībām kredītiestādēs nodrošināt regulāru, bet ne retāku kā vienu reizi gadā ārējo apmācību ar ārvalstu ekspertu līdzdalību kredītiestādes valdes loceklim, kurš ir atbildīgs par NILLTPFN, par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgajai personai un iekšējā audita struktūrvienības darbiniekiem, kuru amata pienākumos ietilpst audita veikšana NILLTPFN jomā, veicinot izpratni par NILLTPFN jomas jautājumiem un aktuālajām tendencēm starptautisko NILLTPFN atbilstības standartu piemērošanā. Iestādēm ir ieteicams ievērot minētajos normatīvajos noteikumos noteiktos pamatprincipus ar mērķi nodrošināt, ka iestāde atbilstoši tās saimnieciskajai darbībai piemītošajam NILLTPF riskam veic nepieciešamos pasākumus personālrresursu un personāla kvalifikācijas nodrošināšanai, kā arī to apmācības un aizvietojamības nodrošināšanai, lai pārvaldītu NILLTPF risku.

Plānojot mācības, likuma subjektam būtu jābalstās uz risku izvērtējumu un rūpīgi jāvērtē, kādas ārējās mācības darbiniekiem, tostarp par NILLTPF novēršanu atbildīgajam valdes loceklim, par NILLTPF novēršanu atbildīgajam darbiniekam, iekšējā audita struktūrvienības darbiniekam, nepieciešamas, lai nodrošinātu, ka šīs mācības ir jēgpilnas, konkrētajiem darbiniekiem lietderīgas un sniedz jaunas zināšanas.

1.7. Likuma subjektu iekšējie normatīvie dokumenti – procedūras, vadlīnijas – ir apstiprināti atbilstoši Latvijas Republikas (turpmāk – LR) normatīvo aktu prasībām un ietver visu informāciju, ko paredz LR normatīvo aktu prasības par PLG noteikšanu

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTPFN likums) 6. panta pirmā daļa nosaka, ka likuma subjekts atbilstoši savam darbības veidam veic un dokumentē NILLTPF risku novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai un klientiem piemītošos NILLTPF riskus, un, pamatojoties uz šo novērtējumu, izveido NILLTPF novēršanas iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādā un dokumentē attiecīgās politikas un procedūras, kuras apstiprina likuma subjekta valde, ja tā ir iecelta, vai likuma subjekta augstākā pārvaldes institūcija.

Likuma subjekta iekšējiem normatīvajiem dokumentiem – procedūrām, vadlīnijām –, kas nosaka PLG noteikšanas un atbilstības pārbaudes kārtību, ir jābūt apstiprinātiem augstākajā pārvaldes institūcijā, kas atbilstoši LR normatīvo aktu prasībām ir valde.

Likuma subjekta iekšējiem normatīvajiem dokumentiem jāietver un atbilstoši LR normatīvo aktu prasībām jāapraksta arī šādas jomas:

- PLG definīcija;
- prasības noskaidrot PLG visu veidu juridiskajām personām un veidojumiem;
- nosacījumi un kārtība, kādā tiek nodrošināta kontrole par apgrozījuma 10 milj. *euro* apmērā pēdējo 12 kalendāra mēnešu periodā pārsniegšanu klientiem, kuriem ir viens PLG (skat. 2.3. punktu).

1.8. Klientiem fiziskām personām PLG nevar būt cita fiziska persona

NILLTPFN likums nosaka PLG definīciju, proti, tā ir fiziskā persona, kura ir klienta – juridiskās personas – īpašnieks vai kura kontrolē klientu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz:

a) attiecībā uz juridiskajām personām – fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē; b) attiecībā uz juridiskiem veidojumiem – fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

Atsevišķos gadījumos likuma subjekta iekšējos normatīvajos dokumentos var tikt pieļauts, ka fiziska persona kā PLG var norādīt citu personu. Tas pieļaujams gadījumos, kad iestāde izmanto fiziskās personas anketēšanu ar lūgumu norādīt PLG, lai noskaidrotu, vai persona nedarbojas citas personas labā un interesēs, taču tas ir skaidri jānorāda iekšējos normatīvajos dokumentos, un nebūtu pieļaujamas situācijas, ka likuma subjekts iekšējos normatīvajos dokumentos nav precīzi noteicis, kā šāda informācija tiek vērtēta, kā arī nav noteikta darbinieka rīcība šādās situācijās, jo atbilstoši normatīvo aktu prasībām PLG definīcija ir attiecināma uz juridiskām personām un ar fizisku personu nevar tikt nodibinātas darījuma attiecības vai veikts gadījuma rakstura darījums, ja tā darbojas citas personas (uzrādītā PLG) interesēs.

Likuma subjektam iekšējos normatīvajos dokumentos ir skaidri jānorāda, ka tas neuzsāk vai pārtrauc darījuma attiecības vai neveic gadījuma rakstura darījumus ar fizisku personu, ja tā norāda, ka darījuma attiecībām vai gadījuma rakstura darījumam būs cits PLG¹.

1.9. Likuma subjektu iekšējie normatīvie dokumenti nedrīkst būt vispārīgi, un LR normatīvajos aktos noteiktās prasības PLG noteikšanai un atbilstības pārbaudei tajos jāapraksta ne tikai formāli, bet arī pēc būtības

Likuma subjekta iekšējiem normatīvajiem dokumentiem ir jāuzsver nepieciešamība izvērtēt informāciju par PLG, kā arī jāsniedz konkrēti kritēriji, kuriem jāiestājas, lai PLG atbilstības pārbaudī uzskatītu par ticamu un gūtu pārliedību par PLG patiesumu. Likuma subjektam ir jāapraksta, kas nepieciešams, lai iegūtu informāciju par PLG mantisko stāvokli, saimniecisko vai personisko darbību un labuma gūšanu no uzņēmuma, kā arī jāapraksta kritēriji, kā šī informācija būtu jāvērtē, jāpārbauda un jāanalizē, lai gūtu pārliedību un izslēgtu šaubas, ka noteiktais PLG ir klienta patiesais PLG.

Visbiežāk formāli tiek pieiets likuma prasībām par:

¹ Piezīme: iestādei, kas sniedz dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības, nejaukt patiesā labuma guvēja jēdzienu (*beneficial owner*) NILLTPFN likuma izpratnē ar apdrošināšanas produkta labuma guvēju (*beneficiary*).

- PLG mantiskā stāvokļa noskaidrošanu un izvērtēšanu, jo iegūtā informācija par PLG mantisko stāvokli nekādā veidā nepaskaidro klienta veikto darījumu apmērus.

Izpildot šo prasību pēc būtības, tiktu novērstas saprātīgas šaubas par to, ka PLG mantiskais stāvoklis ir samērīgs un atbilstošs klienta darījumu apmēram un norādītais PLG tiešām varētu būt klienta PLG;

- PLG labuma gūšanu no uzņēmuma darbības.

Būtu jādokumentē un jāanalizē informācija, kas raksturo finansiālo labumu, ko PLG ir guvis no klienta darbības, kā arī būtu jāvērtē gūtā labuma tiesiskais pamats;

- PLG pārbaudi gadījumos, kad personas, kas ir uzņēmuma īpašnieki, nesakrīt ar uzrādīto PLG (skat. 1.2. punktu).

Likuma subjektam iekšējos normatīvajos dokumentos nav jāpārskopē ārējo normatīvo aktu prasības, bet, ņemot vērā spēkā esošos normatīvos aktus, jāapraksta veicamās darbības un procesi atbilstoši savu klientu vai potenciālo klientu riskam. Saistībā ar PLG pārbaudi, izmantojot uz riska izvērtējumu balstītu pieeju, ir jānodrošina arī pietiekami dokumentēti un skaidri pamatoti secinājumi par būtiskiem jautājumiem, tādiem kā naudas līdzekļu izcelsme, labklājības izcelsme, labuma gūšana no klienta, saikne ar klientu un valsti, kurā tiek dibinātas darījuma attiecības/veikts gadījuma rakstura darījums un veikta uzņēmējdarbība. Likuma subjektam būtu jāvērtē un jānodrošina, ka to apkopotā informācija nesatur pretrunas un nerodas aizdomas, ka patiesais PLG tiek slēpts. Likuma subjektam būtu jāizstrādā uz savu klientu vai potenciālo klientu profilu balstīti kritēriji, kas pamato tā pieeju klientu izpētei.

2. Skaidrojums par LR normatīvo aktu piemērošanu, ņemot vērā problēmas tiesību aktu piemērošanā saistībā ar PLG noskaidrošanu un atbilstības pārbaudi

Ņemot vērā uzraudzības ietvaros konstatētās problēmas tiesību aktu piemērošanā, veicot PLG noskaidrošanu un atbilstības pārbaudi, Komisija secina, ka papildu skaidrojums ir nepieciešams saistībā ar valsts un pašvaldību uzņēmumu, biedrību un starptautisko uzņēmumu ar sarežģītu īpašnieku struktūru PLG noteikšanu. Ir novēroti gadījumi, kad Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs (turpmāk – LR UR) neregistrē uzņēmuma PLG, ja juridiska persona iesniedz dokumentus, kas apliecina, ka PLG noskaidrot nav iespējams.

Ir izdalāms arī jautājums par rīcību gadījumos, kad likuma subjekta noskaidrotais PLG neatbilst LR UR reģistrētajam PLG.

Ņemot vērā minēto, Komisija sniedz šādu viedokli.

Šobrīd spēkā esošās NILLTPFN likuma normas, kas nosaka PLG atklāšanas pienākumu, noteiktas atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvai (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK, (turpmāk – Direktīva 2015/849), kā arī 30.05.2018. pieņemtajiem piektajiem Direktīvas 2015/849 grozījumiem (turpmāk – AML V direktīva), kuros noteiktais regulējums šobrīd LR regulējumā ieviests praktiski pilnībā. AML V direktīvas prasības tika iestrādātas nacionālajā regulējumā līdz ar grozījumiem NILLTPFN likumā, kas stājās spēkā 16.06.2019.

AML V direktīvas preambulas 25. apsvērumā uzsvērta PLG informācijas atklāšanas nozīme globālā mērogā, norādot, ka "globāli savstarpēji saistītā finanšu sistēma dod iespēju slēpt un pārvietot līdzekļus visā pasaulē, un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizētāji un teroristu

finansētāji, kā arī citi noziedznieki arvien biežāk izmanto šo iespēju", tādējādi uzsverot, ka PLG informācijas atklāšana ir cieši saistīta ar juridisko personu caurskatāmību, vairojot uzticību to veiktajiem darījumiem, kā arī cīņās ar noziedzību efektīvizēšanu, uzlabojot finanšu sektora un valsts reputāciju starptautiskā līmenī. Ņemot vērā, ka juridisko personu kā juridisku fikciju uzbūve var slēpt arī noziedzniekus, dalībvalstis tiecas pēc faktisko īpašnieku pilnīgas atklāšanas. Ievērojot caurskatāmības principu, jānodrošina savlaicīga piekļuve informācijai par juridisko personu faktiskajiem īpašniekiem, lai novērstu riskus, ka, noziedzniekiem slēpšanās nolūkā izmantojot korporatīvās struktūras, juridiska persona tiek izmantota NILLTPF mērķiem.

2.1. Veidi, kādos jāpārlicinās par klienta PLG

NILLTPFN likuma 1. panta 5. punkta "a" apakšpunkts nosaka, ka PLG ir fiziskā persona, kura ir juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē juridisko personu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz juridiskajām personām – fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. No šīs normas ir nosakāmas PLG pazīmes, t.i., PLG vienmēr ir fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidota vai darbojas konkrētā juridiskā persona, vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār juridisko personu. Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā PLG juridisko personu kontrolē tieši, savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas – starpniecību. Jāņem vērā, ka procentuālā attiecība ir pierādījuma faktors, kas jāņem vērā, un līdz ar to būtu izslēdzama automātiskā PLG noskaidrošana.

PLG tiek skaidrots kā fiziskā persona, kurai "gala rezultātā" pieder vai tā kontrolē "klientu", vai fiziskā persona, kuras labā tiek veikts darījums, līdz ar to šajā jēdzienā tiek ietvertas personas, kuras īsteno galīgo kontroli pār juridisko personu, t.i., īpašumtiesības/kontrole tiek īstenota ne vien ar īpašumtiesībām, bet, iespējams, arī citādiem kontroles līdzekļiem, kas nav tiešā kontrole. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka definīcijas būtiska pazīme ir tā, ka tā attiecināma uz faktisko kontroli – atbilstoši faktiskajai situācijai tā var pārsniegt likumīgās īpašumtiesības un kontroles robežu.

NILLTPFN likuma 11.¹ panta pirmās daļas 2. punkts nosaka, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstīts darbību kopums, kura ietvaros likuma subjekts noskaidro PLG un, balstoties uz risku novērtējumu, pārliecinās par to, ka attiecīgā fiziskā persona ir klienta PLG. Juridiskam veidojumam un juridiskai personai likuma subjekts noskaidro arī attiecīgās personas dalībnieku struktūru un veidu, kādā izpaužas PLG kontrole pār šo juridisko veidojumu vai juridisko personu. Savukārt NILLTPFN likuma 18. panta trešā daļa nosaka, ka likuma subjekts, izmantojot ziņas vai dokumentus no LR UR, noskaidro klienta PLG. Papildus, balstoties uz risku novērtējumu, likuma subjekts noskaidro klienta PLG vienā vai vairākos no šādiem veidiem:

- 1) saņem klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG;
- 2) izmanto ziņas vai dokumentus no LR vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- 3) patstāvīgi noskaidro PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Jāpiebilst, ka prasība obligāti izmantot LR UR vestajos reģistros reģistrēto informāciju par PLG klientu izpētes procesā stāsies spēkā vienlaikus ar grozījumiem likumā "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" attiecībā uz bezmaksas informācijas izsniegšanas nodrošināšanu ikvienai personai no LR UR vestajiem reģistriem. Uzraudzības un kontroles

institūcijām šajā likumā noteikto pienākumu izpildei informācija no LR UR vestajiem reģistriem bez maksas tiek sniegta no 01.06.2019.

Ņemot vērā minēto, ir būtiski uzsvērt, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstītu darbību kopums. Nepietiek vien noskaidrot PLG, bet, balstoties uz risku novērtējumu, ir jāpārlicinās, ka attiecīgā fiziskā persona ir PLG. Pašdeklarācija kā vienīgais veids PLG noskaidrošanā ir pieļaujama tikai zema riska gadījumos. Jo augstāks risks, jo padziļinātākam jābūt veidam, kādā PLG tiek noskaidrots un kādā tiek gūta pārlicība par to, ka noskaidrotā persona tiešām ir klienta PLG. Arī attiecībā uz informācijas un dokumentu izmantošanu no reģistriem vai interneta resursiem ir jāievēro uz risku izvērtējumu balstīta pieeja, kas nozīmē, ka jāpārlicinās, vai ar minēto PLG noskaidrošanas veidu ir pietiekami un vai nepastāv saprātīgas šaubas par iegūtās informācijas atbilstību. Informācija noteikti jāpārbauda, ja kredītiestādes rīcībā ir ziņas, kas ir pretrunā ar reģistros norādītajām.

2.2. Gadījumi, kuros klienta PLG nav iespējams noskaidrot

NILLTPFN likuma 18. panta septītā daļa nosaka, ka likuma subjekts, atbilstoši pamatojot un dokumentējot darbības, kas veiktas, lai noskaidrotu PLG, par juridiskās personas vai juridiska veidojuma PLG var uzskatīt personu, kura ieņem augstākās pārvaldības institūcijā amatu šajā juridiskajā personā vai juridiskā veidojumā, ja ir izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – PLG šā likuma 1. panta 5. punkta izpratnē –, kā arī izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai vai juridiskam veidojumam ir cits PLG. Šajā normā par PLG tiek prezumēta persona, kura ieņem augstākās pārvaldības institūcijā amatu šajā juridiskajā personā vai juridiskā veidojumā, tikai gadījumā, ja ir izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas un pārlicināšanās līdzekļi, uzsverot to, ka PLG savā ziņā būs tehniskais PLG jeb fiziska persona tīks uzskatīta par PLG.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar NILLTPFN likuma 18.² panta otro daļu LR UR, ja juridiskā persona (tās valde) arī pēc tam, kad ir izmantojusi visus iespējamus noskaidrošanas līdzekļus, ir secinājusi, ka nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – PLG likuma 1. panta 5. punkta izpratnē –, kā arī ir izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai ir PLG, reģistrē attiecīgo informāciju. Tātad, ja juridiskās personas PLG nav iespējams noskaidrot, attiecīgā norāde arī tiek reģistrēta LR UR. Minētā pieeja pamatota kā ar AML V direktīvā noteikto PLG definīciju, tā ar NILLTPFN likumā noteikto, kas paredz, ka gadījumos, kuros nevar noskaidrot PLG, par PLG var uzskatīt augstāko izpildinstitūciju. Informācija par PLG (tai skaitā pazīme, ka PLG noskaidrot nav iespējams) un augstākās izpildinstitūcijas locekļiem LR UR pieejama vienuviet.

Likuma subjektam būtu jāizmanto uz risku izvērtējumu balstīta pieeja un iekšējos normatīvajos dokumentos būtu jāapraksta nepieciešamais informācijas apjoms, kas jāanalizē un jādokumentē, lai likuma subjekts varētu apliecināt, ka ir veicis riska līmenim atbilstoša apjoma informācijas apkopošanu un analīzi, kas likuma subjektam dotu pārlicību un neradītu šaubas par patieso PLG, t.i., ir pietiekami dokumentēti secinājumi un apkopotā informācija nesatur pretrunas un nerodas aizdomas, ka patiesais PLG tiek slēpts. Likuma subjektam būtu jāizstrādā uz savu klientu vai potenciālo klientu riska profilu balstīti kritēriji, kas pamato tā pieeju klientu analīzei.

2.3. Klienta izpēte un PLG, ja klients ir LR, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde vai pastarpinātās pārvaldes iestāde, vai valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība

Atbilstoši NILLTPFN likuma 26. panta otrajai daļai likuma subjekts, ja pastāv zems NILLTPF risks, kas nav pretrunā ar risku novērtējumu, tai skaitā nacionālo NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumu, un ir veikti pasākumi, lai noskaidrotu, novērtētu un izprastu savai darbībai un

klientam piemītošo NILLTPF risku, ir tiesīgs veikt vienkāršotu klienta izpēti, ja klients ir komersants, kura akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū vienā vai vairākās dalībvalstīs (NILLTPFN likuma 26. panta otrās daļas 2. punkts), kā arī tad, ja klients ir LR, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde vai pastarpināta pārvaldes iestāde, vai valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība, kuru raksturo zems NILLTPF risks (NILLTPFN likuma 26. panta otrās daļas 1. punkts). Vienlaikus jāņem vērā, ka šādas likuma subjekta tiesības neattiecas uz gadījumiem, kad pastāv NILLTPFN likuma 26. panta astotajā un devītajā daļā noteiktie NILLTF risku paaugstinošie apstākļi.

Ņemot vērā NILLTPFN likuma 26. panta otrās daļas 2. punktu un saskaņā ar NILLTPFN likuma 26. panta pirmo daļu, kas noteic, ka vienkāršotas izpētes gadījumā likuma subjekts ir tiesīgs veikt NILLTPFN likuma 11.¹ pantā minētos klienta izpētes pasākumus, tostarp klienta PLG noskaidrošanas pasākumus, darījuma attiecību vai gadījuma rakstura darījuma raksturam un NILLTPF riska līmenim atbilstošā apmērā, jāsecina, ka, lai arī NILLTPFN likums neatbrīvo tā subjektu no pienākuma noskaidrot tā klienta PLG, kuram ir veicama vienkāršotā izpēte, tomēr šādam klientam likuma subjekts var piemērot vienkāršoto klienta izpēti un tās ietvaros veikt vienkāršotus PLG noskaidrošanas pasākumus, ja vien ir ievēroti visi NILLTPFN likumā noteiktie vienkāršotās izpētes nosacījumi, tostarp likuma subjekts ir pārliecinājies, ka nepastāv NILLTPF risku paaugstinošie faktori.

Ņemot vērā minēto, attiecībā uz sabiedrībām, kuru akcijas tiek tirgotas regulētajā tirgū, likuma subjektam būtu jāveic PLG noskaidrošanas pasākumi, taču NILLTPF riskam atbilstošā apmērā. Vienlaikus jāņem vērā, ka atbilstoši NILLTPFN likuma 26. panta desmitajai daļai likuma subjekta pienākums, veicot vienkāršotu klienta izpēti, ir iegūt un dokumentēt informāciju, kas apliecina, ka klients atbilst NILLTPFN likuma 26. pantā noteiktajiem vienkāršotās izpētes piemērošanas nosacījumiem, un pēc darījuma attiecību uzsākšanas veikt darījuma attiecību uzraudzību.

NILLTPFN likuma 26. panta otrās daļas 1. punkts nosaka, ka vienkāršoto izpēti var veikt klientam – kapitālsabiedrībai, kuru kontrolē valsts vai pašvaldība un kuru raksturo zems NILLTPF risks. Attiecīgi, nosakot NILLTPF riska līmeni, kas piemīt sadarbībai ar klientu, un izvērtējot, vai konkrētā gadījumā ir pamats piemērot vienkāršoto klienta izpēti, likuma subjektam būtu jāizvērtē arī tas, vai informācija, kas pieejama par konkrēto kapitālsabiedrību, ir pietiekama, lai gūtu pārliecību, ka tā ir valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība, kurai piemīt zems NILLTPF risks. Ja likuma subjekts ir guvis pārliecību, ka kapitālsabiedrību kontrolē valsts vai pašvaldība un tai piemīt zems NILLTPF risks, tad gadījumā, ja par šādas kapitālsabiedrības PLG tiek norādīta persona, kas atbilstoši NILLTPFN likumam uzskatāma par politiski nozīmīgu personu, piemēram, kapitālsabiedrības valdes vai padomes loceklis, Komisijas ieskatā klientam – valsts un pašvaldības kontrolētai kapitālsabiedrībai, kurai piemīt zems NILLTPF risks, – nebūtu jāpiemēro padziļinātā izpēte, jo atbilstoši NILLTPFN likumam šī klientu kategorija rada zemu NILLTPF risku. Šajā gadījumā jāņem vērā, ka PLG tiek norādīts, izmantojot NILLTPFN likuma 18. panta septītajā daļā paredzēto prezumpciju, kā arī jāņem vērā, ka šajā gadījumā augstākās pārvaldes institūcijas amatpersonas, pildot tām noteiktos amata pienākumus, darbojas attiecīgo sabiedrību interesēs. Līdz ar to arī veidojas atšķirīga riska izpausme no tām darījuma attiecībām, kas tiek dibinātas ar politiski nozīmīgu personu vai juridisku personu, kurā politiski nozīmīga persona gūst labumu kā reālais PLG.

2.4. Informācijas ievadīšana un uzturēšana likuma subjektu elektroniskajās informācijas sistēmās un programmās

Likuma subjektam ir jānodrošina nepieciešamais informācijas apjoms un kontroles process, lai spētu nodrošināt, ka tas neuztur vai neuzsāk darījuma attiecības ar klientu, pret kura īpašnieku un pārvaldības struktūrā iesaistītajām personām un PLG ir noteiktas sankcijas.

Likuma subjektam iekšējās procedūrās skaidri jānosaka informācijas apjoms, kas jāreģistrē un jāuztur likuma subjekta programmās, lai nodrošinātu, ka netiek uzturētas vai uzsāktas darījuma attiecības ar klientu, pret kura īpašnieku un pārvaldības struktūrā esošu personu vai PLG ir noteiktas nacionālās vai starptautiskās sankcijas.

Minēto prasību neievērošana rada likuma subjektam risku tikt iesaistītam darījuma attiecībās ar klientu, pret kura īpašnieku un pārvaldības struktūrā esošu personu vai PLG ir noteiktas sankcijas.

2.5. PLG informācija nesakrīt ar LR UR reģistrēto

Klienta izpētes rezultātā likuma subjektam var rasties situācija, kad tas konstatē, ka LR UR esošā informācija par PLG nesakrīt ar tā klientu izpētes procesā iegūto informāciju.

LR UR un NILLTPFN likuma subjekta reģistrētās informācijas par PLG nesakrītība, veicot klientu izpēti (izprotot arī iepriekš minētos izņēmuma gadījumus), nenoliedzami būtu jāņem vērā un jānodrošina iespēja informācijas neatbilstību novērst. Kā paredz ar AML V direktīvu grozītās Direktīvas 2015/849 30. panta 4. punkta jaunā redakcija – lai nodrošinātu informācijas par juridisko personu PLG adekvātumu, pareizību un aktualitāti, dalībvalstīm jāievieš mehānismi šajā nolūkā. Šādiem mehānismiem jāietver prasība atbildīgajiem likuma subjektiem un – vajadzības gadījumā un ciktāl šī prasība nevajadzīgi neiejaucas to funkcijās – kompetentajām iestādēm ziņot par jebkādu neatbilstību, ko tie atraduši starp informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, kas pieejama centrālajos reģistros, un informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, kas tiem pieejama.

Šādā gadījumā attiecīgā informācija jāvērtē savu tiesisko attiecību ar klientu ietvaros kontekstā ar citu informāciju un jāziņo Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgu darījumu, ja kopumā iestājas aizdomīga darījuma ziņošanas nosacījumi. Informācijas nesakrītība pati par sevi var arī nebūt pamats ziņošanai. Vienlaikus, ja ir pamats aizdomām, ka klients ir sniedzis nepatiesas ziņas likuma subjektam vai LR UR, jāziņo Valsts policijai par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, ņemot vērā, ka tā ir krimināli sodāma rīcība saskaņā ar Krimināllikuma 195.¹ pantu.

Normatīvie akti šobrīd neparedz ziņošanas pienākumu par nesakrītību LR UR un NILLTPFN likuma subjekta noskaidrotajā informācijā par klienta PLG pašam LR UR – tā stāsies spēkā 01.07.2020. Gadījumos, kad informācija LR UR par PLG atšķiras no klienta deklarētās, lai secinātu, kas ir klienta PLG, jāveic noskaidrošana patstāvīgi un jāvērtē, vai nepastāv tiesisks pamats atturēties no darījumu veikšanas.

Ja NILLTPFN likuma subjekta rīcībā esošā informācija par PLG atšķiras no informācijas, kas norādīta LR UR, ir pamats veikt klienta izpēti un tās rezultātā, piemēram, var tikt secināts, ka NILLTPFN likuma subjektam un LR UR iesniegta atšķirīga informācija vai tas darīts dažādos termiņos. Tālākā izpēte var radīt pamatu pieņemt lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanas.

01.07.2020. stāsies spēkā NILLTPFN likuma 18. panta 3.¹ daļa, kura noteiks, ka likuma subjekti, kā arī kontroles un uzraudzības institūcijas, konstatējot, ka klienta izpētes gaitā noskaidrotā informācija par PLG neatbilst LR UR vestajos reģistros reģistrētajai informācijai, nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā paziņo par to LR UR, paskaidrojot konstatētās

neatbilstības būtību, kā arī norādot, ka informācija, iespējams, ir nepatiesa pēc būtības vai ka informācijā konstatēta pārrakstīšanās kļūda.

NILLTPFN likuma 11.¹ panta pirmās daļas otrais teikums nosaka, ka juridiskam veidojumam un juridiskajai personai likuma subjekts noskaidro arī attiecīgās personas dalībnieku struktūru un veidu, kādā izpaužas PLG kontrole pār šo juridisko veidojumu vai juridisko personu. LR UR par īpašnieku struktūras atbilstību var pārliecināties LR UR reģistrētajās ziņās, ja struktūra konstatējama Latvijā reģistrēto juridisko personu robežās. Savukārt gadījumos, kuros īpašnieku struktūra sniedzas ārpus LR, papildus tam, ka juridiskajām personām struktūra, ar kuras starpniecību PLG īsteno kontroli, jānorāda pieteikumā, LR UR šaubu gadījumā, lai pārliecinātos par tās atbilstību, pieprasa iesniegt dokumentāru pamatojumu, kā arī, ja ziņas par struktūru pieejamas citu valstu bezmaksas reģistros, pārbauda informāciju tajos.